

sjednocovat intelektuální mohutnost, jež je dost velká pro to, aby mohl člověk poznávat stvořený svět, přírodu, její zákony, se slabostí a neautonomností lidské vůle, povinnovaně úzkostlivě respektovat mravní zákon zjevený křesťanstvím“. S tím vším souhlasím. Nicméně mi však stále zůstává otázka, zda přece jenom — přes všechno to, co říká Horák — není Pascalova „rozpornost“ především historicky podmíněnou (a v krajní podobě formulovanou) odpovědí na věčný rozpor mezi vždy konečnými možnostmi lidského rozumu a nekonečnými touhami lidského srdce.

Jiří Gabriel

Miloslav Ransdorf: Kapitoly z geneze husitské ideologie. Univerzita Karlova, Praha 1986. 236 stran.

Ježto je kniha, již zde autor vydává, částí jeho kandidátské disertace, a to částí jen velmi malou, podal v předmluvě informaci o celém východím textu, o jeho metodě, obsahu i koncepci. Již z této předmluvy plyne, že práce je v přísném smyslu marxistická: blíže je možno vymezit Ransdorfův marxistický přístup tím, že vychází z Marxovy metody v Kapitálu a snaží se ji v jednotlivých kapitolách (ve stopách Husitské ideologie R. Kalivody z r. 1961? — povědomě zní už titul Ransdorfovy knihy, i když v pozn. 3 na s. 12 se v tomto ohledu autor hlásí jen ke K. Konradovi) aplikovat a že neustále pracuje s marxistickými pojmy, z nichž za ústřední považuje pojem společenskoekonomické formace.

Pro knižní vydání ponechal autor čtyři kapitoly — o Viklefovi, o Husovi, o Jakoubkovi a o Želivském. U všech čtyř postav se snaží o nalezení a řešení podstatného, těch stránek jejich učení a působení, o nichž se nejvíc diskutuje. Tak u Viklefa znovu otevírá otázku výlučnosti jeho biblicismu, tj. zda Viklef vedle bible připouští tradici (zde, jako i na mnoha dalších místech, se Ransdorf staví kriticky k De Vooghtovým názorům — s. 29nn.), a oproti Kaminského tezi se snaží, patrně správně, dovodit, že Viklefovy spisy nejsou ještě revoluční ideologií, nýbrž materiálem k jejímu vytvoření, a že teprve lollardi akcentovali např. sociální stránku věci a lidový biblicismus (s. 43); v kapitole o Husovi hned zpočátku vytáhl do boje s názory o Husově nepůvodnosti a závislosti na Viklefovi, ale i s pokusy redukovat Husovo učení na pravověrný katolicismus a jeho odsouzení církví považovat za pouhé nedorozumění, i s názorem, že Hus byl jen praktik bez vztahu k filozofii (s. 87—89).

Za vynikající považují studii o Jakoubkovi, v níž je důkladněji probráno 1) Jakoubkovo pojetí zákona božího, Písma a ideál prvotní církve, 2) lid a reforma, úloha Cech, dovolenost války, 3) Antikrist, eschatologie, národ, mesianismus. Budeme se zvědavost očekávat Ransdorfovu větší studii o Jakoubkovi, která vyjde ve Folia historica Bohemica (bude v ní mj. podán úplný přehled a zhodnocení jakoubkovského bádání). To tím spíše, že autor (s. 166) naznačuje, že „Jakoubek při bližším pohledu vyjde asi poněkud jinak, než jak se dosud většinou jevil“, a že se můžeme nadít nového vyrovnání s jakoubkovskou monografií De Vooghtovou.

Jana Želivského vidí Ransdorf nikoli jako ideologa chudiny, ale spatřuje v něm podobně jako Pekař, Konrad i Kalivoda mluvčího pražského radikálního ferneslnictva. Pokus o shrnutí charakteristiku Želivského učení je velmi záslužný, neboť monografií o této velké a svým způsobem klíčové postavě dodnes nemáme a ostatně ani jeho dochované kazatelské dílo nebylo vydáno celé. To, že Ransdorf nereaguje na poslední práci o Želivském (B. Kopiczková, Folia historica Bohemica, 1981), i když ji uvádí, je patrně dáno tím, že původní text jeho studie byl dokončen již v r. 1981.

Za jeden z největších kladů práce osobně považují důraz, který Ransdorf položil v jednotlivých portrétech na vztah toho kterého myslitele k prvotní církvi. Je s podivem, jak malé pozornosti se obvykle těší tento prvek, často pro dané autory příliš značný a klasifikující. (Výjimku zde dosud činil H. Kaminsky ve své History of the Hussite Revolution z r. 1967.) Funkce ecclesia primitiva je u všech čtyř autorů, o nichž Ransdorf píše, a i pro celek husitského a vůbec reformačního myšlení, vy-

stižena podle mého názoru naprosto přesně. Je však možno vyslovit výhradu k Ransdorfovu hodnocení tzv. historismu nebo historického myšlení u reformačních myslitelů, jak je podává zejména na s. 40. Podobně je asi pravda, že se už v husitském myšlení objevuje, poněkud hyperbolicky řečeno, „zárodečná forma buržoazního individualismu“, „vyhraněného individualismu, charakteristického pro téměř celou reformaci“, to však, soudím, nemá základ ve Viklefově ekleziologii (s. 35), ale spíše v teorii rozumné poslušnosti. — Ransdorf dále říká (s. 103), i když se združe kategorické formulace, že „Hus podal jako první svého druhu filozoficky založenou teorii společenské smlouvy v jakési její zárodečné podobě“; vychází-li toto tvrzení z představy „postulátu rovnosti“ u Husa, museli bychom mít napřed doloženo, že Hus opravdu rovnost mezi lidmi požaduje, a že je to rovnost jiné kvality, než o jaké čteme třeba už u Seneky. — Nebylo také dosud doloženo, že by Hus čerpal po r. 1412 více než dříve z domácí reformní tradice (s. 99), tím méně to, že by vůbec čerpal z Janova. — Není přesné, že ztotožnění jazyka s národem je dílem husitů (s. 101).

Přes některé upřlišené formulace a mnohdy snad i právě díky jim je Ransdorfova kniha citelným krokem vpřed v našem husitologickém bádání: přináší řadu nových řešení, ale i nových pohledů, perspektiv a stanovisek, kterých se jistě někteří chopí jako inspirace a se kterými se jím budou muset aspoň vyrovnat.

Jana Nechutová

Vilém Herold: Pražská univerzita a Wyclif. (Wyclifovo učení ideách a geneze husitského revolučního myšlení.) Univerzita Karlova, Praha 1985. 310 stran.

Vilém Herold, který již po léta studuje myšlení české reformace jako historik i jako editor, věnuje soustředěnou pozornost také myšlenkovému odkazu anglického reformátora, jehož učení bylo jedním z předních vlivů pomáhavších formovat husitskou ideologii, „evangelického doktora“ Jana Viklefa. I Viklešem se zabývá nejen jako vykladač jeho názorů, ale i jako editor, a to zejména těch spisů, které obsahují jádro Viklefových filozofických názorů (*De ideis*, *De universalibus*). To znamená, že se Herold zabývá dosud méně řešenou stránku vztahu mezi Viklešem, Husem a husitstvím, tj. stránkou postihující její filozofický základ; společensko-reformní aspekt tohoto vztahu byl totiž zatím předmětem bádání daleko častěji.

Aby mohl postihnout složitý proces Viklefova působení na Čechy, shromáždil Herold komplex textů, většinou nevydaných, často vůbec neznámých nebo aspoň nestudovaných v tomto kontextu, k čemuž bylo nutno důkladně zkoumat mj. středověké filozofické rukopisy z našich i zahraničních knihoven a archívů. To samo o sobě je úctyhodná práce. Takto shromážděného materiálu pak autor využil ve 2. a 3. kapitole knihy: druhá pojednává o Viklefově filozofické koncepci idejí v traktátu *De ideis* a třetí o recepci viklefismu v českém prostředí od 90. let 14. století. (Na tři velké kapitoly je rozdělená celá kniha; první kapitola probírá a představuje zdroje Viklefovy nauky o ideách, tj. zabývá se recepcí Platónova a částečně i Aristotelova učení ve středověku až do 14. stol. k bezprostředním Viklefovým učitelům Bradwardinovi a Grossetestovi.)

Obě tyto velké kapitoly znamenají přínos už proto, že přinášejí nejen interpretace, ale především seznamují s dosud neznámými fakty. Kapitola o Viklefově filozofické koncepci idejí podává zevrubný výklad celého obsahu spisu *De ideis* a hodnotí filozofický význam této nauky, což nemohl nikdo učinit lépe a zasvěceněji než právě editor traktátu; totéž platí pro kapitolu třetí, jež je rozbořem pražských univerzitních textů a disputací o ideách, které Herold, jak bylo řečeno, poprvé shromáždil (mohl přitom aspoň zčásti využít prací Šmahelovy a Kejřovy, částečně i Trískových publikovaných objevů), uvedl do náležitého kontextu a v něm je vyožil. Většina jich pochází z období od 90. let 14. stol. do 20. let století 15. Autor podal soupis těchto z největší části nevydaných textů (s. 141—145) a nejvýznamnější z nich v samostatných podkapitolách rozebral. Ukázal přitom mj., že pražští husitští mistři nepřijímali vše z Viklefa nekriticky a bez výhrad a že vedle významných